

одним цілим та не можуть існувати окремо один від одного.

Українці мають популяризувати свою мову, а починати варто з себе та зі свого найближчого оточення. Якщо наш народ буде робити хоча б маленькі кроки, це буде діюча спроба разом досягти великої мети! Спілкуймося українською – це оновить та збереже українські традиції та звичаї і прославить націю!

1. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу: Курс, читаний в українському народному університеті. Київ: Абрис, 1991. 270 с.

2. «Мови – це важливо!»: пам'ятка до Міжнародного дня рідної мови / уклад. О. О. Скаченко; КНУКіМ, Бібліотека. К., 2012. 20 с. URL: <http://lib.knukim.edu.ua/wp-content/uploads/РАМУАТ>

3. Мова – ДНК нації. URL: <https://ukr-mova.in.ua/library/czutatu/vasil-suhomlinskiy-pro-movu>

4. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (Відомості Верховної Ради, 2019, № 21, ст.81 зі змінами, внесеними згідно з Законом № 113-IX від 19.09.2019/ м. Київ, 25 квітня 2019 року, № 2704-VIII.

5. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

6. Токарська А. С., Кочан І. М. Культура фахового мовлення правника. Львів: Видавництво «Радіотехніка», 2003. 312 с.

Мироненко Анастасія Олександрівна

здобувачка вищої освіти 1-го курсу,

факультет соціально-психологічної

освіти та управління

Науковий керівник:

Ковальчук Олена Степанія

к. психол. н.,

доцент кафедри

соціально-гуманітарних дисциплін

(Дніпропетровський державний

університет внутрішніх справ)

ВПЛИВ МЕНТАЛЬНИХ ТА МОВНИХ СТРУКТУР НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

Зміст ментальності, як це витікає із самої етимології слова, міститься в когнітивній галузі та визначається насамперед тими знаннями, якими володіє спільнота, що вивчається. Разом з віруваннями знання створюють уявлення про навколишній світ, які є основою ментальності, задаючи разом із домінуючими потребами та архетипами колективного безсвідомого ієрархію цінностей, що характеризує дану спільноту.

Ментальність найвиразніше постає в типовій поведінці представників

даної культури, яка виявляється передусім у стереотипах поведінки і стереотипах прийняття рішень, що означає вибір однієї з поведінкових альтернатив. Тут слід виявити ті форми стандартної поведінки, які запозичені з минулого та називаються традиціями та звичаями. Якщо стійкі особливості поведінки індивіда називаються рисами його особистості, то типова поведінка, яка характерна для представників конкретної спільноти і дає змогу змальовувати риси національного чи суспільного характеру, що складаються у національний чи соціальний тип у схематизованому вигляді, стала етнічним або класовим стереотипом.

Виходячи з цього можна зробити висновок, що національний характер, який розуміють як специфічне поєднання стійких особистісних рис конкретного етносу чи як домінуючих у даному суспільстві цінності та установки, є, по суті, лише частиною ментальності як психологічної характеристики політичних, релігійних та інших особливостей людей, які належать до культури, що досліджується. Успішна робота з формування політичної культури громадян можлива за умови, коли повністю враховується ментальність української нації, нашого народу. Як цілісне духовне утворення, що складається впродовж століть, ментальність є своєрідним кодом нації. Створюється певний науковий ряд, де поряд з поняттям «ментальність» розглядається поняття «національний характер», яке, у свою чергу, тісно поєднується з поняттям «менталітет особи». Національний характер – це певні спільні для цілої нації риси поведінки та ментальності.

Одним із найважливіших факторів, що впливав на формування ментальності населення Півдня України, був мовний фактор. Розрізнення мов – це передусім розрізнення світоспоглядання.

Як зауважив І. Огієнко: «Мова – це наша національна ознака, в мові – наша культура, ступінь нашої свідомості... Мова – душа кожної національності, її найцінніший скарб... Мова – це не тільки простий символ розуміння, бо вона витворюється у певній культурі, у певній традиції. У такому разі мова – це найясніший вираз нашої психіки, це найперша сторожа нашого психічного «Я».

Розглядаючи відтворення у мові ментальності етносу, слід згадати дослідження М. Луценка, який порівнює українську і російську ментальні парадигми і доводить, що українська ментальна парадигма може бути відтворена у вигляді конструктивно-глосоологічного принципу зведення частини до цілого. У розрізі її глибинної організації українська мова являє собою архетип, матриця якого визначається співвідношенням інваріанті. Така ментальна парадигма є архаїчною. Це означає також, що мова, корелятивна такій парадигмі, орієнтується на розподіли, які відображають іншу часову онтологію та відмінну ідеологію. Інакше кажучи, можна говорити про утримання подібною мовою найдавніших глосогенетичних рис, а також про зберігання в житті етносу прадавніх ідеологічних рис. Подібне мислення, яке

тракується як міфологічне, первісне, а отже, конкретне, передбачає сприйняття однієї й тієї самої речі у різних ситуаціях як декількох різних речей.

Після розпаду тоталітарної радянської системи для розвинутих європейських держав постало питання ймовірності розширення ліберально-демократичної моделі управління, враховуючи саме систему цінностей і особливості менталітету країн пострадянського простору.

Для вирішення цього завдання були залучені науковці, які розробили спеціальні методики для дослідження особливостей культурного розвитку та базової системи цінностей окремих держав. Це сприяло становленню і розвитку нової науки – етнометрії, що з'явилася наприкінці ХХ ст. Найбільше поширеними серед таких методик стали підходи, запропоновані Г. Гофстеде та Р. Інглхартом, а також кроскультурні дослідження Ш. Шварца. Вони були реалізовані в ході міжнародних проектів діагностики цінностей, які здійснювалися протягом другої половини ХХ - початку ХХІ ст. і охопили понад 70 країн світу. За результатами опитувань були визначені та кількісно оцінені через спеціальні показники базові цінності, які є основою неформальних інститутів західноєвропейської цивілізації. Вони і визначають орієнтацію населення на сприйняття певних моделей форм і методів управління.

Підсумовуючи, можна зазначити, що:

1) мовні структури можуть чинити певний (іноді досить значний) вплив на процеси формування ментальності та духовності нації, національну культуру взагалі;

2) разом з іншими чинниками етнотворення мова залучена до формування вищезазначених феноменів;

3) у процесі безперервної взаємодії своїх елементів протягом віків мова розвивається, змінюється, однак її загальна структура зберігає свої особливості, які певним чином впливають і на ментальність і своєю чергою формують національну самосвідомість;

4) соціокультурні чинники у вищезазначених процесах є, на наш погляд, пріоритетними.

---

1. Захарова В. О. вітчизняна правова ментальність: можливості впливу на формування сучасної моделі еко-правового виховання в Україні. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/230566024.pdf>.

2. Боднар Л. Я., Макаренко Е. М. Взаємодія мовних і ментальних структур у формуванні національної самосвідомості. *Наукові записки Том 47. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота.* URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7755/Bodnar_Vzayemodiya_movnykh_i_mental'nykh_struktur.pdf.

3. Котляр Ю. В. Мова у формуванні ментальності населення Півдня України. *Наукові праці. Історія.* Випуск 292. Том 304. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/393852.pdf>.

4. Гук О. В. Українська ментальність як соціокультурний чинник формування публічного управління в Україні. *Ефективність державного управління.* 2017. Вип. 3 (52). Ч. 1. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_52/fail/4.pdf.